

วรรณปพร หงษ์ทอง ๒๕๕๗: กลวิธีการใช้ภาษาในการเผยแผ่พุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุ
: กรณีการสอน “อิทัปปัจจยตา” ปริณญาปรัชญาคุชฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
รองศาสตราจารย์วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, Ph.D. ๓๗๖ หน้า

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการสอนในวาทกรรมของ
พุทธทาสภิกขุจากการสอนเรื่องอิทัปปัจจยตา โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรม และทฤษฎีพุทธวิธีในการสอน
เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์คือชุดคำเทศนาเรื่อง “อิทัปปัจจยตา”
คำเทศนาชุดนี้แบ่งเป็น ๑๓ หัวข้อ ทุกหัวข้อขึ้นด้วยคำว่า “อิทัปปัจจยตาในฐานะเป็น. . .”

ผลการศึกษาพบว่า พุทธทาสภิกขุตั้งเป็นวัตถุประสงค์ในการสอนไว้ว่าจะให้พุทธศาสนิกชน
รู้จักว่า “อิทัปปัจจยตา” คืออะไร และให้คำๆนี้เป็นคำติดปากและอยู่ในความคิดของพุทธศาสนิกชน
ตลอดเวลา กลวิธีสำคัญที่พุทธทาสภิกขุใช้เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว มี ๓ ประการ คือ ๑)
การซ้ำคำ (Repetition) หรือการกล่าวคำ/วลีสำคัญของเรื่องซ้ำหลายๆครั้ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดการจำ
ได้ ในการเทศนาเรื่องอิทัปปัจจยตา ๑๓ ครั้ง/หัวข้อ พุทธทาสภิกขุ ใช้คำว่า “อิทัปปัจจยตา” ๑,๘๘๒
ครั้ง คำว่า “กฎ” ๗๘๖ ครั้ง คำว่า “ปฏิจจสมุบาท” ๓๑๙ ครั้ง “ปัจจย” ๒๕๓ ครั้ง “อย่าง
นั่นเอง” ๒๒๙ ครั้ง “เมื่อมีสิ่งนี้เป็นปัจจย สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น” ๑๗๕ ครั้ง “ตถตา” ๑๔๕ ครั้ง “ใน
ฐานะ” ๑๒๒ ครั้ง และ “หัวใจของพุทธศาสนา” ๙๗ ครั้ง ๒) การใช้คำปรากฏร่วมหรือการใช้คำ
เข้าสู่ชุด ๔ ชุดคือ ก) ตถตา อวิตถตา อนัญญถตา กล่าวซ้ำ ๑๑ ครั้ง ข) อัมมัญญิตตา อัมมเนียมตา
อิทัปปัจจยตา กล่าวซ้ำ ๘ ครั้ง ค) ธรรมธาตุ อัมมัญญิตตา อัมมเนียมตา อิทัปปัจจยตา กล่าวซ้ำ ๔
ครั้ง ง) วิชชา จรณะ อภิญญา กล่าวซ้ำ ๓ ครั้ง ๓) การตั้งชื่อหัวข้อการเทศนาเรื่องอิทัปปัจจยตา
ทั้งหมด ๑๓ ครั้ง เป็นการวิเคราะห์ความหมายหรือตีความตามองค์ประกอบของคำ “อิทัปปัจจย
ตา” โดยแยกออกเป็น ๑๒ ปัจจย ซึ่งเป็นการตั้งชื่อหัวข้อในลักษณะแบ่งตามเนื้อหา ความหมาย
และหน้าที่ในด้านกลวิธีการสอนตามแนวพุทธวิธีในการสอน พบว่า มี ๓ กลวิธีคือ ๑) สอนจากง่าย
ไปหายาก จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม ๒) สอนแต่สิ่งที่เกี่ยวข้องและสำคัญ ๓) ไม่ออกนอก
หัวเรื่อง

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก